91.

DE VERA VEL FALSA TRADITIONE HISTORICA

REGULISQUE

AD EAM INTERNOSCENDAM

EXERCITATIO CRITICA

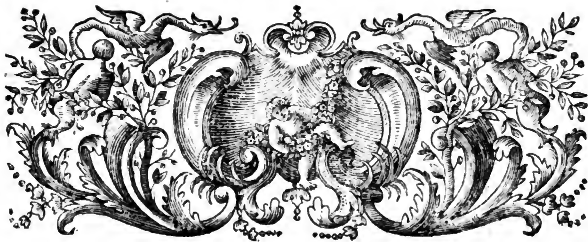
Habita in Collegio Romano Anno MDCCLV.
Mense Augusto die 22.

AB ALOYSIO BRENNA
SEMINARII ROMANI ALUMNO.

ROMÆ MDCCLV.

TYPIS JOANNIS GENEROSI SALOMONI
PRÆSIDUM FACULTATE.

I. NIHIL nunc fieri frequentius videmus, præsertim ab iis, qui puerili ætate imbuti nonnullis opinionibus, cum ad multam ætatem adoleverunt, eas sibi evelli nulla ratione sinunt; quam ut argumentis omnibus, quæ contra fiunt, *Traditionem* scutum veluti quoddam opponunt: nec opponunt solum, sed eam urgere quam maxime solent, atque exclamare; Traditionem intactam servari, Traditionem everti non oportere; Adversarios vero suos *Sciolorum*, *Criticorum*, &, si superis placet, *Hæreticorum* nomine traducunt. Atque hi quidem toti sunt in Traditionis vi, & auctoritate exaggeranda. An vero, ubi volunt vera extet Traditio, an sit illa potius populi rumor quidam, sit vulgi opinio χθὲς ϗ πρώην exorta; de hoc nihil omnino laborant. Atqui illud erat, de quo quærendum prudentibus doctisque hominibus videbatur. Nos de hoc argumento omnium, ut credimus, utilissimo, atque ad Historiam præcipue Ecclesiasticam necessario, quantum brevis exercitatio patitur, agemus.

II. Et primò, quod a nemine factum video, placet Traditionem in duo veluti genera partiri; quorum primum voces, & loquendi modum, alterum res ipsa complectatur. Extat enim Traditio quædam, quæ circa voces versatur, quas longus Ecclesiasticorum Scriptorum usus præscripsit, & veluti probam, signatamque monetam adhiberi, & quasi expendi in Theologico sermone jussit. Exemplum sit in voce λόγος ad secundam SS. Trinitatis Personam significandam. Displicuit vox illa Origeni, noluitque inter alias potissimum usurpari (*Comm. in Joann. tom.* 2. *Origenian. pag.* 19.). Nihilominus est omnium Christianorum, atque Ecclesiæ usu consecrata, ut Græcam eam vocem Marius Victorinus Latinus scriptor retinere voluerit. Latinam *Sermo* adhibuit Tertullianus, Cyprianus, Lactantius; multo vero frequen-

tiores alii *Verbum*, qui ita etiam legerunt apud Joannem; quos diligenter recensuit Sabatier. Quamvis ergo Erasmus *rectius*, & *aptius* Græcam vocem, *sermonis* voce exprimi, quam *Verbi* dicat, eamque reposuerit in altera editione N. T.; idque vulgo Heterodoxi faciant in Versione, vel Paraphrasi sua Junius, & Tremelius, Beza, Castellio, Hammondus &c. suseque de ea disputet in *Onomatol. Messiæ* Glassius; aliquam tamen hic traditionem agnoscimus, probamusque Petavium dicentem (*lib.6. de Trinit. cap.1. n.5.*) *Tametsi sermonis vocabulum ab nonnullis Patribus tributum sit Filio, hoc tamen tempore nonnisi temere, atque etiam ridicule anteponatur alteri, quod & multo usitatius est, & ex aliquot sæculis jam solum in Ecclesia retinetur, & ad significandam Filii personam longe est aptius.*

III. Præter solitarias voces eadem extat Traditio de nonnullis dicendi modis, imo similia quædam, sunt antiquitate ipsa præscripta ad Fidei Mysteria explicanda. Ut in eadem re consistamus, ad Filii processionem a Patre, & distinctionem Personæ, sive unitatem Naturæ exponendam usi sunt veteres similitudine *Luminis de lumine*, quod non primùm Nicæna Fidei formula usurpavit, & Patres, quos Petavius protulit (*lib.5. cap.8*); sed inerat antiquioribus Fidei formulis, ut patet ex ea, quam Eusebius in Concilio Nicæno exhibuit apud Socratem (*lib.1. cap.8.*) affirmatque ea tradere, *quæ acceperat tunc, cum baptizatus est* ὅτε τὸ λουτρὸν ἐλαμβάνομεν. Aliud exemplum veteres usurparunt *Verbi humani*. Cum vero duplex Verbum sit ἐνδιάθετον, sive *internum* quod mente concipimus, & προφορικὸν *prolatum* a nobis; (quæ veteres etiam distinxere his nominibus, ut liquet ex Plutarcho *in lib.* ὅτι μάλιστα) plerique alterum hoc adhibere maluerunt, vel solum, vel cum altero conjunctum. Improbavit quidem hoc simile Irenæus (*lib.2. cap.28.*), eoque in rem suam usi Hæretici præsertim Samosateni apud Ephiphanium (*hæres.65. n.3.*): sed valuit præscriptio Catholicorum illa; itaque postea etiam Augustinus sæpius eo usus est. Ita licèt altera *Luminis* similitudine Hieracles abusus fuerit, ut ex Hilario cognoscimus (*lib.6. de Trinit. num.12.*), non propterea ab Ecclesia deserta est, imo in Symbolo consecrata. Contra accidisse videtur alteri simili ad explicandam unionem naturarum in Christo, videlicet *animæ*, & *carnis*, quæ unum hominem efformant. Nam ante Euthychianam labem in Fidei ipsis formulis invenitur; postea vero vix apud alium occurrit, quam Vigilium Tapsensem, qui non breviter eam proponit, sed fusè eam explicat, atque defendit. Itaque nos antiquius Eutychiana hæresi auguramur esse Symbolum-

lum, quod Athanaſii nomine circumfertur, ubi ea ſimilitudo occurrit.

IV. Hæ voces, hi loquendi modi animadvertendi omnino ſunt, quod in Myſteriis Fidei noſtræ explicandis, præſertim Trinitatis, & Incarnationis, iis maxime uti debeamus, quos Eccleſiaſticorum ſcriptorum, atque Eccleſiæ uſus nobis conſignavit; ut non ſolum ea proponamus, quæ ab Eccleſia edocti ſumus, ſed eo etiam modo, qui nobis eſt traditus. Sed ſunt, qui hic Platoniſmum obtrudunt; voluntque Patres, cum Platonis ſcholæ addicti eſſent, Chriſtiana dogmata, Philoſophico, ideſt Platonico pallio obduxiſſe, verbiſque ſolemnibus Academiæ uti maluiſſe. Si de meris nominibus quæſtio eſſet, nec res tantæ, quanta ſunt hujuſmodi Catholica dogmata, explicarentur; ſi hic ut diximus, ad rem ipſam nomina, & voces non pertinerent; cavendi tantopere hi non eſſent, qui hoc obtrudunt, Sociniani præſertim homines. Sed ferendi non ſunt; cum hac veluti machina traditionem, qua opprimuntur, declinare, ſive abolere curant. Non ii ſumus, qui Platonem adeo diſplicuiſſe Patribus velimus, ut contendit Baltus; nec cum eo Philoſophiam omnes relegamus a veteribus Chriſtianis, & non Eclecticam potius concedimus. Sed id omnino volumus, quod Myſteria Trinitatis, & Incarnationis pertinet, primò & rei ipſius, ſive dogmatis, & verborum præcipuorum, quibus proponenda ſunt, extare Traditionem; ſecundò etſi in Platonis libris, quædam adumbratio videatur eſſe Myſterii Trinitatis; eam tamen, ſi non alia omnino res eſt, ut nonnulli cenſent, ſaltem mancam eſſe, atque a Chriſtiana multum aberrantem; quæ vero Platonici exactius poſtea protulerunt, eos, adultâ & propagatâ Chriſtianorum Religione, ex noſtris libris mutuatos. Patres Antenicæni, qui non ita exactius loqui videntur, nequaquam a Platonicorum ſchola Verbi illam προέλευσιν ad Mundi conditionem extulere. Bullus, quem reliqui ferme Theologi ſequi ſolent, non æternam Verbi generationem, ſed temporariam manifeſtationem externam eos intellexiſſe exiſtimavit. Clariſſimi Ballerinii, Zenonem tantò poſt eadem repetentem, de Decreto loqui exiſtimarunt, quod Deus habuit de Mundo condendo. Nos, quibus poſtrema hæc interpretatio paulò ſubtilior, & longius accerſita videtur, primam Bulli explicationem ita ducimus temperandam, ut nonnihil hic habeat loci verborum præſcriptio de qua loquimur; illa nimirum, quam ſacræ litteræ, cum de Sapientia, Verboque Dei loquerentur induxerunt *Proverb.* 8. 22. *Eccleſ.* 1. 24. *Gen.* 1. *Joan.* 1. *&c.* Hoc modo defendimus Juſtinum, Athenagoram, Tatianum, Theophilum Antio-

chenum, & Zenonem etiam Veronensem, asserimusque eos Arianis, sive etiam Socinianis nullo pacto favere.

V. Transeo ad res ipsas, de quibus extare Traditionem nemo Catholicorum negat: Traditionem vero hanc triplicem faciunt Divinam, Apostolicam, Ecclesiasticam. Nos hæc genera omnia omittimus, quæ sunt Theologorum sermonibus trita, nec ita propiùs historiam spectant. Aliam Traditionem quamdam, quam *Piam* vocavit, in historiam inducendam esse, pugnavit Honoratus a S. Maria, gloriatus in ea, mirum quantum inesse subsidii ad difficiliores quæstiones enodandas, & historiæ Ecclesiasticæ sinus explicandos. Sed vereor ut tantum, quantum ipse voluit præsidii in ea reperiri possit: suspicor etiam illius, quam Traditionis nomine describit, nullum esse usum. Atque ille quidem ubi fusè probare conatus est (*toto primo tom.*) imperfectam adhuc esse Criticæ artem, imo vitiosissimam, si principia spectentur ab ejus Magistris constituta; quod ancipiti, incertoque fundamento nitantur: ubi etiam addidit errorum quamplurimorum originem a Criticis ipsis esse repetendam, quod contraria sæpe respondeant, & idem probare modo, modo improbare videantur; his incommodis omnibus Traditionibus istis suis mederi se posse putat. Itaque reliquis operis sui partibus, & regulas discernendi veras a falsis traditionibus ponit, & exempla quædam, quibus regulas explicet, producit. Nihil hic attinet ut de prima, aut postrema ejus operis parte dicam. Etsi, quod primam pertinet, diffiteri non possum, probare me nequaquam posse, quod tam sæpe, tam acriter summos homines traducat. Et similia quidem ipse facere videtur, atque is, qui in magnifica, regiaque domo aranearum telas, quæ in angulis delitescant (nec vero fieri aliter in magna domo potest) avide pervestiget, inventisque gaudeat, & exultet. Ita in magno Tillemontii opere & ceterorum pugnam aliquam verborum, sive sententiarum aliquot invenire, non magnum fuit; cum contra præclara, egregiaque esse quamplurima, omnes qui illud legerunt agnoscant, & fateantur. Quid? quod cum in postrema parte depromit ipse sua, atque ad exempla Traditionis producenda descendit, vel ea plerumque stabilit, quæ erant antea sapientiorum consensu aliis argumentis firmata, vel incerta, ut erant, relinquit: ut hic valeat Terentianum illud *in Phorm. Act. 2. sc. 4. v. 19.*

. . . . fecistis probe:
Incertior sum multo quam dudum:

Interpres ejus latinus proferri aliquod exemplorum hujusmodi postulat. Ego unum proferam ex *lib. 5. dissert. 1. art. 3.* ubi contendit

tendit extare Traditionem antiquissimam de eo, quod sit Christus mortuus, cum annum ageret ætatis trigesimum; concluditque productis 37. vel 38. Ecclesiasticis Scriptoribus, inveniri 24. aut 25. qui hoc *positivè* dicant. Nam si eorum singuli examinentur, nulli ferme præter Origenem, Philastrium, Clementem Alexandrinum, & fortasse Africanum invenientur, qui hoc affirment; Qui quidem etiam ideo illud posuerunt, quod annum unum durasse Christi prædicationem arbitrati sunt, juxta Isaiæ illud: *Ut prædicarem annum placabilem Domino*. At Honoratus, sive imprudentia, sive ut hoc quoquo modo efficeret quod volebat, non id solitariè proposuit, sed duobus aliis conjunxit, de quibus ingens extat testium numerus; obiisse nimirum Christum anno Tiberii xv., & duobus Geminis Consulibus. Merito ergo aut hominis fidem, aut diligentiam desideres, nihilque effici ab eo putes.

VI. Ad *Pias* ipsas *Traditiones* venio, quas idem Auctor discernendas docet à falsis, sive vulgi erroribus. At quâ id ratione facit? Primo regulam illam exagitat, qua ad expurgandam a fabulis historiam Ecclesiasticam Critici utuntur; *Non esse admittendum factum historicum, quod ab Auctoribus ejusdem, aut ferme ejusdem temporis non confirmetur*. Deinde loco pronunciati hujus suas ipse depromit regulas. Primo id queror; invidiosè propositum illum Canonem. Confitetur ibidem ipse, atque alibi (*tom.1. diss.2. p.2. art.5. p.229.*) tempus illud, quod hic *idem* aut *ferme idem* dicitur, ad ducentos, aut etiam trecentos annos extendi. Ita profecto habet Tillemontius *in epist. ad Lamy*: *Si nullis rationibus confirmata produntur, quæ ante annos ducentos, aut trecentos evenerunt, fidem ipsis derogamus, præsertim Græcis Scriptoribus, qui, ut Judæi, ad excogitandas, & hauriendas fabulas mirifice facti sunt* (1): ubi animadvertere licet de Græcis eum nominatim loqui, quod sint fabulis addicti. Secundò, addi etiam cautionem, si ea proferantur, quæ nullis sint rationibus confirmata. Simili pacto Mabillonius (*de studiis monasticis part.2. cap.8.*) *Cum neque auctores equales, nec alii unius, aut duorum sæculoram intervallo bis succedentes de re aliqua loquuti sunt de qua recentior aliquis nullam ductus auctoritate testimonium dicit, nihil ipsis deferendum est* (2). Ergo ipse quoque vult ut nulla ductus auctori-

(1) *Nous croyons ce que les Grecs, & les Romains nous disent des coutumes de leurs tems: mais s'ils nous parlent sans preuve de ce qui s'est fait, je ne dis pas mille ans mais deux, ou troiscens ans avant eux; nous ne les croyons plus, sur tout les Grecs, faciles comme*

(2) *Quand il arrive, qui ni les Auteurs contemporains ni ceux, qui les ont suivis après un, ou deux siecls, n'ont point parlè d'un fait, & qu'un Auteur plus recent l'assùre sans aucune autoritè; alors il n'y faut pas avoir egard: autrement ce seroit ouvrir la porte à toutes sortes d'[illegible]*

ctoritate id auctor recentior dicat. De hac re fusius præ ceteris, qui de vi argumenti negativi disseruit uberrime Launojus; quantumque id valeat ac sæpius a PP. & vetustis Scriptoribus usurpatum sit, quamplurimis adductis exemplis ostendit: sunt ergo illius hæc verba *tom.* 2. *part.* 1. *oper. pag.* 43.) *Cum nullus omnino Scriptor equalis vel suppar, nullum prorsus traditionis monumentum æquale, vel suppar alicui facto, quod memoria dignam fuit præstat testimonium, tunc ex eo silentio, quod ducentorum plus minus annorum estimari potest, efficax depromitur argumentum*. Idemque in *animadversione secunda* contra Thiersium queritur, illum dissimulasse quousque auctorum suppariurn ætatem extenderet. Ex eodem præterea haurias, quantopere hoc argumentum adhibuerint preter veteres, etiam recentiores prudentissimi viri, præsertim vero Baronius, apud quem certissimam regula est, qua injectas in historiarum Fabulas exscindat: *Quod à recentiori auctore profertur, contemnitur*. Deinde hoc ab Honorato ipso peto: Cum pias traditiones inducere in historiam vult, quid *Traditionis* nomine intelligat? An quod voci huic subjectum esse debet, an quod omnino est alienum? Si Traditionem intelligit, id nimirum debet significari, quod constat ab antiquioribus per manus traditum, pervenisse ad recentiores; ergo testimonia extare debent, quibus efficiatur, non nunc primum, aut heri in ora hominum fuisse inductum. Nec vero is ego sum, ut omnino necessario illud requiri dicam ad quamcumque Traditionem, ut dimanationis ejus, sive propagationis testimonia scripta extent; præsertim cum nec Symboli, quod scripto olim non consignabatur, nec sacrorum librorum *identitatis* scriptum testimonium requiri possit. Video & Irenæum Traditionis vindicem ex Episcoporum successione, Traditionis testimonium repetere *lib.* 3. *cap.* 3. Sed utcumque sit de Divinis, & Apostolicis traditionibus, in quibus ille universalis, & perpetuus consensus ita disertus, expressusque esse potuit, ut scripta testimonia non desiderarentur; in Historicis traditionibus id requiri omnino videtur; quò scilicet constet, ea per manus ab uno alteri fuisse tradita, & de aure in aurem per continuam narrationem, aut famam communem esse deposita: præserim cum inciderint aliquando tempora, sæculo nimirum VIII. & IX., in quibus fabulosæ quævis narrationes certatim ab hominibus proferrentur; sive eorum sæculorum vitio, idest ignorantia; sive quod, abjectis ab Iconoclastis sacris monumentis, ea instaurare quoquo pacto vellent. Si hoc est, jam ad Traditionem requiritur, ut vera sit, illa virorum eruditorum regula, ut antiquorum factorum antiqui sint testes: aliter quî discerni possit a populi rumore recens inducto, nunquam

probabis. Vidit, id opinor, Honoratus: itaque hujusmodi testimoniis contentus est, quæ in Breviariis, & Martyrologiis reperiuntur. Si de antiquissimis rebus sermo sit, non satis esse hoc testimonium & adducta argumenta, & plurima exempla probant. Proferam unum, Eusebii Cesariensis sanctitatis. Nam in Martyrologio Usuardi *ad diem* 21. *Junii* legitur; *Civitate Cesaræa Palestinæ S. Eusebii Episcopi, & confessoris viri, excellentissimi ingenii, & Historiografi*. Ita legi in antiquissimo Hieronymiano Epternacensi ultro omnes admittunt, ut admonuit Sollerius *ad Usuardum*; immo in aliis Hieronymianis, hunc esse intelligendum Eusebium, idem docet, addens; *extra controversiam esse, totis septem, & amplius sæculis saltem ex quo Usuardi Martyrologium in Ecclesia Occidentali ubique receptum est, Eusebii illius cum sanctis reliquis memoriam in sacris fastis celebratam*. Si ergo Traditionis idonei testes sunt Martirologia, traditio extabit de Eusebii Sanctitate, cultuque in Ecclesia Catholica. Ego virum doctum complector, a quacumque etiam Arianismi labe historiam ejus Ecclesiasticam assero esse immunem; cultum tamen ab Ecclesiam catholica credere nolo; nec opinor credent antiquitatis Ecclesiasticæ non omnino ignari. At enim regulæ sunt ab Honorato positæ quibus falsæ Traditiones istæ discernantur a veris. *Ut usus & facta historica, quæ proponuntur*, inquit, *nihil præseferant vanum superstitiosum, inutile; ut nihil narrent indecorum, videndum, improbabile, nihil etiam contineant adversus usus, & tempora, neque a virorum dignitate, & persona aliena; Ut quæ contra objici possunt elidi solidè possint*. Sunt hæ quidem ab Honorato regulæ propositæ; sed quæ, si verum dicendum est, *principium*, ut ajunt, *petere* omnino videntur. Nam id ipsum quæro; An probabile illud sit, an vero sit fabulosum; an tale extet testimonium, ut eo confisus contradicere abnuentibus possim &c. Præterea, quam sunt hominum diversa ingenia, ut id aliis fabulosum videatur, improbabile, aperte incredibile; pro quo alii jusjurandum suum, si opus est, interponent. Id ergo quærimus, quo suadeamur rei veritatem omnibus, nec rem eorum mero judicio aut estimationi committamus.

VII. Nos ergo primo Traditionem admittimus, atque in ea duo præcipue consideranda esse dicimus. Primò Traditionis hujus originem; deinde ejus ad nostram usque tempora deductionem. Originem quod spectat; si aut constet, aut colligi argumentando possit, ex errore quodam esse ortam, quem continuò homines altè imbiberint, & propagarint; non Traditionis, sed rumoris alicujus popularis loco deputandum totum illud erit. Horum errorum fon-

tes aliquos, *Exercitatione* altera *Critica* aperuimus; ut cum ſymbolica monumenta habita ſunt pro hyſtoricis; cum non ſatis intellecta phraſis emphatica hiſtoriolam cudit&c. Huc etiam fortaſſe pertinet opinionis fons de anno Chriſti ortus, quem in vulgarem ſupputationem ſive Dionyſius exiguus, ſive Panodorus induxit. Orta ea videtur primò, quod Chriſtum annos triginta tres vixiſſe ſupputatores illi exiſtimarint, deinde quod Chriſtum eo anno mortuum exiſtimantes, quo cum Plenilunio Feria VI. concurrebat id anno 33. contigiſſe viderunt, nunquam vero multis ante illum annis. Atque hoc alterum de *vero & Aſtronomico* plenilunio quam ſit fallax argumentum, jampridem viri docti animadverterunt. Sed uberiora exempla Martyrologia ſubminiſtrant. Hanc eorum eſſe veluti progeniem quandam, ut ex Adone Uſuardus, atque ab his ceteri ſua eorum deſumpſerint; Ado vero ex Romano *Parvo* quod vocant; Romanum *Parvum* ex hiſtoria Rufini; obſervavit, docuitque Sollerius diligenter. Quidquid ergo Rufinus peccat, late in ceteros quoque dimanavit. Præter Rufinum ſi qua antiqua Martyrum Acta ad Martyrologorum manus pervenerunt, iis ſunt illi uſi; præſertim Ado, & Uſuardus. Verum in expendendis monumentis illis non nimium fuere moroſi, & quidquid vitii illa habebant, imprudentes admiſere. Id ſæpius animadvertit laudatus Sollerius, ut de S. Andeolo loquens *ad diem primum Maii*; *Elogium*, ait, *ipſi contexit Ado ex vulgatis Actis tunc receptis, in quibus examinandis neutiquam ſcrupuloſus ea in faſtos ſacros retulit, quæ admitti omnino non poſſint. Acta ipſa nec vetuſtiſſima eſſe, nec plane ſincera, ſatis agnovit Henſchenius &c.* Ad *diem* quoque 16. *Menſis ejuſd.* adnotavit, Sancti Torpetis Elogium ex Actis ſuſpectis fuiſſe excerptum; atque idem *ad diem* 20. de S. Baſillæ Elogio; *Sumpta ſunt quæ hic narrantur ex famoſis Actis, vel potius ex pio drammate neſcio quo pridem exornato in honorem S. Eugeniæ*. Die vero *tertia Junii* Henſchenii verbis utens, Eraſmi elogio ait, præluxiſſe haud dubiè Acta illa, quæ vulgò in legendis circumferri ſolent, non ſine *juſta ſuſpicione gratuitæ fictionis*. Si ergo conſtet, aut ſatis probabili ratione appareat, vitioſam eſſe originem; inter veras Traditiones connumerari illa non poteſt. Quo quidem loco & illud animadvertendum eſt, eò cautius rem gerere oportere, quò res fuerit antiquior, & veſtigium non conſpicatur niſi poſt octavum ſæculum, quando fabellis multo liberior adytus factus eſt.

VIII. Preter Originem *Deductio* Traditionis ad ætatem noſtram conſideranda eſt, quæ quidem debet eſſe hujuſmodi, ut ejus curſus numquam interruptus appareat. Interrumpitur, vero, non

ſolum, famâ illâ exinctâ, ſilentibuſque omnibus; ſed multo magis, ſi adverſus eam Scriptores excitentur, eique vehementer contradicant. Requiritur præterea, ut, ſi res magna ſit maximèque notabilis, non unius tantum, aut populi aut regionis teſtis extiterit, ſed in alios quoque fama dimanavit. Denique ut ita non unius loci, non unius temporis homines teſtimonium perhibuerit, ut unus ab alio mutuatus eſſe, nihil de veritate cogitans, nihil advertens, dici non poſſit. Priora illa duo ex Traditionis natura ipſa, ſponte fluunt. Si de hiſtorica Traditione loquamur, cum fontem ejus incorruptum eſſe (ut in divinis Apoſtolicis atque Eccleſiaſticis Traditionibus evenit) non liqueat; ut conſenſus ille hominum auctoritatem, quam debet obtineat & rem conficiat, requiritur omnino hoc tertium, quod merito ſæpius videas deſiderari. Diximus ſuperius de Adone Uſuardo ceteriſque Martyrologis. Atqui illud in confeſſo eſt, ab Uſuardo Adonem exſcribi, utrumque vero ferme ab Notkero. Itaque illud ſæpe dilrgens eorum examinator, & peritus Judex Sollerius admonet *Uſuardus & Notkerus ex Adone verbum de verbo plane reddiderunt* (*ad diem 7. Jan.*): *Ab Adone poſitus iiſdem ipſis verbis, quæ ex eo Uſuardus, & Notkerus deſcripſere* (*Ad diem 31. Jan.*): *Jam vero Uſuardum hic rurſus ex Adone ſua fere omnia deſumpſiſſe manifeſto intelliges ſi utriuſque verba præfatis diebus interſe contuleris &c. Notkerus ipſiſſima Adonis verba hoc die ad apicem, refert .... Laudatiunculam, quam ei Ado concinnavit noſter deſcripſit &c. Noſter ſua omnia ex Adone deſumpſit* (*ad diem 6. Feb. 10. 24.*). Quod millies poſtea repetit. Bene ergo idem Sollerius *ad diem* 4. *Maii* animadvertens, quæ Ado, & Uſuardus de Santo Quiriaco dixere, ex Actis deſumpſiſſe, atque ex his ceteros; ſcribit: *antiqua Acta redolent, quibus tot Martirologorum auctoritas non plus fidei addidit, quam primus eorum compilator mereatur*.

IX. Quod hoc poſtremo loco diximus tanti eſt, ut regulæ ſive indicia merito expoſci poſſe videantur, quibus id ipſum agnoſcamus; alios ab aliis nullo prævio examine fuiſſe exſcriptos. Sit ergo *Primum*; Si vel auctor ſit hoc ingenio ut alios magis deſcribere, & ductores veluti ſuos ſequi, quam perpendere, & ſcrutari malit. Hujuſmodi eſſe Chronicorum Scriptores, qui in antiquis rebus Euſebium ſæpe deſcribunt, ab aliis animadverſum eſt. Itaque iiſdem veſtigiis inſiſtentes fallunt alios ſæpe, & turpiter ipſi prolabuntur: ut Marcellinum non diſtinguentes a Marcello; quod non modo Euſebii interpres Hieronymus facit, ſed Proſper, & alii nonnulli. Turpes hujuſmodi lapſus in Uſuardo, Sollerius aliique notarunt: cum ſcilicet Adonem tranſcriberet, Adonis labem

ipſe quoque contraxit. Ita (*ad diem 24. Maii*) cum a Romano parvo aliqui adſcriberentur *Iſtriæ*, qui *Syriæ* erant addicendi; idem fecit Ado, *Quem*, inquit Heſchenius, *de more nullo prævio examine ſequuti ſunt Uſuardus*, *& Notkerus*: dolendumque eſt, ut idem Vir doctus adnotavit, in Romanum hodiernum Martyrologium promanaſſe eum errorem, correctum olim a Florentinio, & Henſchenio; minus enim de Uſuardo mirandum eſt, qui, eodem teſte, *etiam fallentibus ductoris ſui veſtigiis inſiſtere aſſuevit*. Ita etiam (*ad diem 2. Febr.*) quidquid de Centurione Cornelio in Adone Uſuardus repererat, *Exinde deſumpſit ſervata circumſtantia baptiſmi a Petro Apoſtolo collati*, *quæ in rigore verborum textui ſacro non videtur conformis*, inquit idem Sollerius. Idem *Cæſariam in Lycia* (*ad diem 5. April.*) ex Adone poſuit, & (*die 12.*) de Julio Papa, *de exilio*, & *tribulationibus* illa, quæ a Baronio, & eruditis omnibus, teſte ſæpius laudato Sollerio, meritò reprobata ſunt. *Die Maii 7.* Ado cum Flavio, & Sociis *Fratrum* titulum addidiſſet, *Uſuardus in hujuſmodi rebus minus ſcrupuloſus Adonem ſimpliciter deſcripſit*. Sexcenta ſunt his ſimilia: atque eò quidem Martyrologia libentius commemoro, quod his fundatam traditionem arctius, ut dixi, amplectatur Honoratus. *Alterum* eſt indicium, Scriptorem aliquem, alium hoc modo deſcribere; ſi errata ipſius etiam notabiliora deſcribat. Nihil neceſſe eſt afferre exempla cum modo nonnulla attulerimus: ſed inſigne omnino eſt, & hoc loco commemorandum, quod Uſuardus (*ad diem 29. Junii*) poſuit Apoſtolorum mortem *Tuſco & Baſſo Conſulibus*, id eſt anno 239. ex Adone nimirum, qui idem habet, & cum Nerone conjungit. Denique *poſtremum* indicium facimus, cum ea etiam deſcribuntur, quæ licèt vitioſa hoc pacto non ſint, deſcriptoris tamen temporibus minime conveniunt. Lepidum omnino eſt, quod evenit in narratione Inſcriptionis effoſſæ in Inſula Tyberina Semonis Sangi a 1583., unde ſuſpecta eſſe cœpit nonnullis viris doctis Juſtini narratio de ſtatua olim erecta Simoni Mago. Nam Blaſius Vigenerius illud referens *non ita pridem* detectam eam inſcriptionem affirmat. Henricus Valeſius *non ita dudum* hoc factum ait. Valeſium exſcribunt Pagius & Kortholt. Du Meſnil a 1732. *in Præf. de Doctr. & Diſc. Eccl.* eamdem inſtituens narrationem *non ita pridem* id eveniſſe ipſe etiam aſſerit: atque ita phraſis illa *non ita pridem* ſpatium centum quinquaginta annorum perduravit; nec dubitandum eſt, adhuc amplius ſuperfuturam. Exemplum ſimile aliquod reperire licet in antiquis. Nam Damaſcenus (*in lib. de Hæreſibus hær. 75.*) de Aërianis id habet; *Aërius iſte è Ponto oriundus hodieque magno hominum diſpendio in vivis ſuperſtes eſt* ἐπὶ δὲ

δεῦρο τεσσαρακοντάς ἐςιν ἔτος τῷ βίῳ. Atqui notum est Aërium sæculo IV. labente vixisse. Sed nimirum Damascenus Anacephaleosim Epiphanii, ut in libris ejus jacebat, transcripsit, adiecta solum viginti, seu vigintiquatuor posteriorum sectarum enarratione. Hanc dicimus Traditionis deductionem.

X. Verùm in ea, hoc maxime quærendum videtur, quorsum ea progredi debeat, & præcipue unde hic quasi cursus repetendus sit, ut vera Traditio esse possit. Ego quidem sic existimo, oportere aut antiquissimos vere nunc extare testes, aut *præsumptos*. Præsumptos dicimus, qui licet nunc non extent, tamen extitisse olim augurari possumus, atque ex iis posteriores Scriptores sua hausisse. Antiquissimos vero appellamus, qui nondum memoria extincta ab iis qui viderunt, aut videntes audierunt rescire potuerunt. In quo quidem accedimus eorum sententiæ, qui duobus vel tribus sæculis propiorem esse oportere qui testimonium perhibeat censuerunt. Hos veros esse testes Traditionis dicimus. Sed alii sunt testes, quos appellabamus *præsumptos*. In tanto enim veterum monumentorum naufragio inique omnino ageretur cum Historia, si in veris testibus exigendis severiores essemus. Sed hic scilicet labor, hoc opus est, ut præsumptos istos internoscere possimus. *Primo* requiri illud videtur ut in antiquis, qui extant, Scriptoribus nihil reperiatur, quod his ex adverso opponatur. Necesse est enim, ut nulla tunc hujusce rei testimonia exstiterint, vel evenisse illud, ut se mutuò eliderent. *Secundo* si paulo recentiores Scriptores ita sua proferant, ut in rei veluti summa convenientes, varient in adjunctis: hoc enim argumento esse videtur, alia extitisse testimonia, eaque plura, & diversa ex quibus quæ narrant haurirent. De Simonis Magi statua Justinus, Irenæus, & ceteri Greci narrant; narrat etiam Augustinus. Sed habet hic aliquid, quod apud illos non invenitur, nimirum Helenæ quoque statuam fuisse erectam.

XI. Verùm hoc loco cavendum est, ne diversa adjuncta esse existimemus, cum aliquid præcise tacetur: est enim usitatum veteribus, ut antiquiorum, sive verba, sive sententias allegantes, nonnulla prætereant, neque omissionis hujusce indicium præbeant. Licet id videre in Athanasio cum in *Apologia contra Arianos* Synodicam Sardicensem recitat. Ait enim: *Cum Eusebiani Julio Consacerdoti nostro scripsissent contra Athanasium, Marcellum, & Asclepam &c.* At Theodoretus eamdem epistolam recitans, qui Julio scripserint nominatim appellatos a Synodica Sardicensi inducit Eusebium, Marium, Theodorum, Diognitum, Ursacium, & Valentem. Eumdem Athanasium proponentem alia monumenta prætermittere nonnumquam nomina Provinciarum, quod parvi refe-

rant ad rem de qua ageretur, adnotatum, est a viris doctis. Itaque ut argui tuto possit, monumenta quibus Scriptores utuntur fuisse diversa, necesse est vel non meram omissionem fuisse, vel id fuisse præteritum, quod modo videatur omitti omnino non debuisse, ut illud de Helena, quod dicebamus. Cavendum est etiam ne adjunctum diversum haustum ex aliis monumentis videatur, quod ex mala aliqua interpretatione ortum est. Tale est, meo judicio, quod Philastrius unus omnino veterum de Paulo Samosateno prodidit, circumcisionem eum docuisse. Hoc aio ex mala interpretatione totum esse enatum; quod nimirum veteres Paulum judaizasse scripserint. Sed nihil illi volebant aliud, nisi Samosatenum existimasse, Christum esse merum hominem, ut Judæi eum crediderunt. Atque hinc Epiphanius, qui *hæres.65. num.2.* negat Pauli sectatores, *Circumcisionem adhibere, aut Sabbatum, aliosque Judæorum ritus observare*, habet eodem loco: *Isti Judaicam opinionem interpolantes alteri Judæi nominandi sunt .... Nam cum Deum ex Deo Unigenamque Filium, ac Verbum abnegent, ejusmodi sunt, quales ii fuerunt, qui præsentem illum ejurarunt*. Ita sæpius alii Patres hæreses, quæ Christi divinitatem negant, Judaismum appellant. Facit id Athanasius *de Synod. t.1. pag.740.* in Marcelli hæresi enarranda *Hujusmodi sunt sectatores Marcelli, & Scotini Ancyrogalatarum, qui Christi ante sæcula existentiam & divinitatem, ejusque perpetuum regnum cum Judæis inficiantur*. Faciunt in Arianis Nazianzenus & Cyrillus. Primus (*orat.25. p.441.*) ubi multarum hæresum catalogum texit, nominat, *Arii, & eorum, qui Ario subsunt naturarum diversitatem, ac novum Judaismum, solo videlicet ingenito divinitatem circumscribentis*; Cyrillus vero Alexandrinus (*in Joan. cap.3. tom.4. p.19.*) *Judaicam Arii impietatem* τὴν Ἀρείου δυσσέβειαν Ἰουδαϊκὴν appellat. Epiphanius *hær.71.* quæ est de Photino *n.4.* *Verum nisi Dei sit filius, inanis est illius labor, inane & animi propositum, vana denique spes omnis & cogitatio: nihil enim amplius excellentiusque de Christo profitetur, quam Judæi ipsi, qui eumdem abnegarunt*. Quamquam quod primo loco Athanasium appellavi, non ipse quidem hoc facit, sed formulæ illius conditores. Athanasium enim nunquam Marcellum Ancyranum pro hæretico habuisse putamus; nec vero esse habendum, sed recte de Fide sensisse semper, etsi novitatem aliquam in verbis sectatus sit, & a verborum Traditione illa defecerit.

XII: Denique *Quarto* alia videntur extitisse antiqua monumenta, si unum aliquod omnes amplectuntur, etsi eorum decretis, & quæ alibi statuerunt, repugnare videatur: itaque in iis conci-

liandis toti ſunt, plurimumque adlaborant . Illuſtre hujuſce rei exemplum eſſe videtur annus Chriſti mortis; quem plerique Patres ſtatuunt eſſe duobus Geminis Conſulibus, ideſt anno ære vulgaris 29. (clariſſimi enim Blanchinii ſingularem opinionem nihil immoramur): atque hic eſt Tiberii annus ab Auguſti morte xv. mirum ergo accidit pleroſque vetuſtiſſimos doctiſſimoſque Patres eum Dominicæ morti annum deputare, qui Evangelicæ auctoritati repugnare omnino videtur. Etenim anno Tyberii xv. eumdem baptizatum, atque initium dediſse prædicationi, Lucas teſtatur. Neque hoc illi ignorabant; imo vero eorum aliqui, aut eadem ipſa verba Evangelii recitant, cum hoc aſſerunt, ut Clemens Alexandrinus; aut utrumque characterem Conſulatus Geminorum & Tyberiani imperii conjungunt, ut Tertullianus, Lactantius, Proſper. Itaque videas, hanc de anno emortuali ſub Geminorum Conſulatu, rem veluti certam teſtatamque ponentes, in eo laborare vehementer, ut ſententiam hanc, cum Evangelii verbis concilient, atque illuc deſcendere, ut dicant, Chriſtum prædicaſſe annum unum, ita ut potuerit ad baptiſmum venire anno Tyberii xv., atque eodem ipſo anno oppetere mortem. In cujus rei fidem teſtimonium aliquod quærentes, Iſaiæ locum illum, de quo ſupra dicebamus, allegant. Facit hoc Clemens Alexandrinus *lib.*1. *Stromatum*, hoc Tertullianus, hoc Africanus, hoc Gaudentius Brixianus; denique Petavio teſte *lib.*12. *doctrinæ temp. cap.*17. *Neque paucorum, neque Plebejorum Scriptorum fuit hæc ſententia, ſed doctrina, & auctoritate præſtantium & ſane vetuſtiſſimorum*. Quam ſit hoc durum, quamque Evangelio ipſi repugnans, nemo non videt. Neque illi opinor non aliquid videbant; ſed neceſſitate coactos ſe aliud facere non poſſe exiſtimabant. Quid illud erat? quod nimirum certiſſima haberent monumenta, quibus annus Chriſti emortualis Conſulatui duorum Geminorum conſignabatur. Qui loca illa Patrum ſolerter conſideret; qui animadverterit, de Chriſto Servatore noſtro judicium fuiſſe olim inſtitutum, & Romani Præſidis ſententiam etſi injuſtam, legitima tamen & ſolemni forma pronunciatam, ut confici Acta, totumque referri in tabulas addita temporis nota debuerit, mecum omnino ſentiet, & ex his ipſis Patrum locis de antiquioribus monumentis conjectare licere exiſtimabit.

F I N I S.

IMPRIMATUR,

Si videbitur Reverendissimo Patri Magistro Sacri Palatii Apostolici.

F. M. de Rubeis Patriarcha Constantinop. Vicesg.

IMPRIMATUR.

Fr. Vincentius Elena Ordinis Prædicatorum, Reverendissimi Patris Sacri Palatii Apostolici Magistri Socius.

